GRAS in 2024

Voorwoord

GRAS onderging in 2020 een wijziging van zijn organisatiestructuur. Het tot die tijd geldende bestuursmodel met een algemeen bestuur en een uitvoerend secretaris maakte plaats voor een model met een directeur-bestuurder en een Raad van Toezicht.

2024 was daarom het jaar waarin de 1ste zittingstermijn van de leden van de raad eindigde. Mw. Titia Siertsema besloot geen 2de termijn te aanvaarden. Om die reden startte de RvT een zoektocht naar een nieuw lid. De werving voor deze functie vond plaats via diverse kanalen. Uiteindelijk leidde deze procedure tot een aantal gesprekken met belangstellende kandidaten in de maand juni. De RvT besloot uiteindelijk in zijn vergadering van 5 juli mw. Jeanette Nijkamp te benoemen tot lid van de RvT. Mw. Nijkamp is in het dagelijks leven onder meer lector Gezonde Stad bij de Hanzehogeschool te Groningen. Haar expertise sluit goed aan bij de aandachtsgebieden die Platform GRAS wil bestrijken.

De RvT vergaderde in 2024 in totaal een viertal malen en besteedde in de vergaderingen uiteraard aandacht aan de financiële huishouding van GRAS, de stand van zaken rondom het uitvoeringsprogramma en het relatiebeheer met betrokken partners. Bijzondere aandacht van de RvT ging in 2024 uit naar de subsidieaanvraag voor het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie. De RvT heeft moeten constateren dat GRAS als organisatie veel last heeft ervaren van de evident slordige wijze waarop het fonds is omgesprongen met de door GRAS ingediende aanvraag. De RvT heeft daarnaast met vreugde kunnen vaststellen dat de aanvraag uiteindelijk toch is gehonoreerd. De procedure heeft er wel toe geleid dat de uitvoering van het activiteitenprogramma in 2024 enige vertraging opliep.

De RvT heeft zijn werkzaamheden kunnen verrichten in goede harmonie met de betrokken medewerkers van GRAS en zegt dezen daarvoor dank.

Frank de Vries
Voorzitter RvT

Projecten

GRAS organiseert jaarlijks een groot aantal activiteiten, zo ook in 2024. Hieronder lichten we de belangrijkste uit. Aanvullend bevat het hoofdstuk Publieksbereik een overzicht van alle (deel)activiteiten met een indicatie van het publieksbereik. Bijlage 1 bevat een lijst met essays, columns, interviews, artikelen en andersoortige bijdragen die in 2024 verschenen op ons online Magazine.

Magazine

Het online GRAS Magazine is het hart van ons programma. Al onze activiteiten, artikelen, fotoreportages en podcasts komen hier samen. Het Magazine heeft een fors bereik onder professionals en geïnteresseerden in de stad en stadsregio Groningen, maar nadrukkelijk ook elders in Nederland.

In 2024 gaven we een vervolg aan series als Bouwwerk, Taart van… en Gewoon dóén. In Bouwwerk gingen we op zoek naar het verhaal achter bijzondere bouwprocessen. Daar waar de nadruk niet op tijd en geld ligt maar op het proces zelf, zijn de resultaten vaak prachtig. Wat is het geheim? Taart van… is een sympathiek gebaar waarbij collega-architecten elkaar een compliment geven. Erik Roerdink, architect en partner bij De Zwarte Hond, gaf een grote taart aan Haiko Meijer van Onix architecten. Niet specifiek voor één enkel gebouw maar voor zijn gehele oeuvre. In de serie Gewoon dóén zochtfilosoof Bente van Leeuwen naar praktische aanbevelingen om wat vaart in het realiseren van goede, integrale plannen te brengen.

Altijd opbouwend kritisch schetsen we de context bij actuele thema's in de stadsontwikkeling. Zo schreef architectuur- en cultuurhistoricus Ella Boelens een verhaal over het markante Groninger cultuurcentrum De Oosterpoort waarvoor aanvankelijk sloop dreigde. In haar essay belicht ze de totstandkoming en de waarde van het complex, een ontwerp van Marius Duintjer uit de vroege jaren zeventig van de vorige eeuw.

Daarnaast doken we in de staat van de kiosk en de straat. Nadat uitbaters van Groninger vis- en bloemenkramen van de gemeente een brief ontvingen waarin ze gesommeerd werden hun kraam elke avond af te breken en elke ochtend op te bouwen, onderzochten we de geschiedenis van de kiosk en de waarde ervan voor de openbare ruimte. En hoewel de woningmarkt zwaar onder druk staat en de samenleving steeds diverser wordt, blijven we in Nederland dezelfde huizen bouwen. Publicist, antropoloog en onderzoeker Irene Cieraad trekt een dikke lijn tussen hoe we leven en hoe we bouwen: het kan anders, en hoe! Daarnaast kreeg columnist en architect Marnix van der Scheer renovatieles in Pakhuis De Zwijger.

In een uitgebreid interview stelden de nieuwe bouwmeesters van Groningen, Ben van der Meer en Michiel van Driessche, zichzelf voor. Hun motto: nooit meer slopen! Gezondheidseconoom Jochen Mierau pleitte daarnaast voor een gezonde leefomgeving, een welvaartsstaat voor iedereen. Iets waar skater en fotograaf Hobbe Hollands het hartgrondig mee eens zou zijn. Skaten is een sport, goed voor je, zou je zeggen maar waarom wordt skaten in Groningen nog altijd gezien als ongewenst gebruik van de openbare ruimte?

Vorig jaar richtten we onze blik al meer dan andere jaren op ontwikkelingen buiten de stad. Die trend zetten we in 2024 voort. Zo schreef ontwerper Sjoerd Willem Bosch met 'Op zoek naar het zwarte paadje van Ellerhuizen' een prachtige reportage over het veranderende landschap. Ook onderzochten we het succes van het provinciebrede schoolprogramma waaruit veel prijswinnende ontwerpen kwamen, namen we het Lobster Model onder de loep en bekeken we een liefdevol plan met sociale huurwoningen in het aardbevingsgebied.

Over liefdevolle, sociale woningbouw gesproken, Chris Zwart en fotograaf Sebastiaan Rodenhuis namen een kijkje in het huis van de overleden Groninger historicus Beno Hofman, waar de tijd leek te zijn gestopt in 1949. Nog dieper de diepte in doken we met Marcel van der Schuur en Yerun Karabey. Beiden opgeleid als architect braken ze radicaal met de traditionele aanpak van overheden, ontwikkelaars en andere ontwerpers. In plaats van op

gebouwen richten ze zich nu op grotere systemen en op lokale gemeenschappen. In Lelystad zag filosoof en schrijver Bram Esser hoe herwonnen landschap weer verloren ging. Ook onderzochten we het belang van goed opdrachtgeverschap en welke plek natuur eigenlijk in beleid krijgt. Onze werkstudent Floor Demmendaal liep met een frisse blik door de stad en schreef over de ruimte (die er niet is). Is er ruimte voor groen en voor chaos?

Behalve geschreven stukken waren in ons magazine ook in 2023 podcasts te vinden. De Linkse Mannen lossen het op, bijvoorbeeld, maar ook BTW in Alle Staten. Naast de bekende podcasts lanceerden we een nieuwe serie: in Groninger Grond luisteren we naar de Groninger grond. Zo kon je luisteren naar een verhaal over de grond onder onze voeten, tussen Stad en Wad, over natuurverbondenheid en leven in het donker. Wat vertelt onze voedingsbodem ons? Jelte Posthumus dook er samen met marine bioloog Renske de Jonge in. En dan nog Schoolvoorbeeld: in deze podcasts belichten experts uit heel Nederland verschillende kanten van het schoolgebouw. De gemeente Groningen staat namelijk voor een grote opgave. De komende jaren moeten er veel nieuwe scholen worden gebouwd en verbouwd. Hoe doe je dat op de juiste manier? Waar bouwen we die scholen, en voor wie precies? En hoe moet een school er tegenwoordig uitzien?

Al deze artikelen, reportages, interviews en podcasts zijn een spiegel van ons programma. Sommige vallen één op één samen met een project zoals de podcasts over Scholenbouw. Andere zorgen voor de nodige context, achtergrondinformatie of verdieping bij een project. We willen het Magazine verder blijven ontwikkelen als kloppend hart van het GRAS programma.

Het College van…

Na vijf seizoenen De Linkse Mannen Lossen werd het tijd voor wat nieuws. Het College van B & W is de opvolger van de licht activistische talkshow, waarin presentatoren Bram Douwes en Wilbert van de Kamp met hun gasten op zoek gingen naar oplossingen voor de grote (en kleine) ruimtelijke uitdagingen. Het nieuwe format: elke aflevering wordt afgetrapt met een actuele raadsvraag met relevatie voor het ruimtelijk domein. We wachten niet op een reactie van het College van B&W, maar gaan zelf op zoek naar prikkelende en vooral integrale antwoorden. De duo presentatie was in wisselende samenstelling in handen van promovendus en klimaatjournalist Thereza Langeler, creatief strateeg en podcastmaker Daphne Smets en 'Linkse Mannen' Bram Douwes en Wilbert van de Kamp. Met hen zochten we ook naar een verdere verbreding van de presentatorenpool, met daarin ruimte voor jong journalistiek talent.

In 2024 produceerden we vier reguliere afleveringen van Het College van… en twee specials. Zo grepen we de Nominatieshow van de Groninger Architectuurprijs aan voor een aflevering over de scholenbouwopgave van de gemeente Groningen en organiseerden we, eveneens rond die scholenbouwopgave, twee sessies op locatie, als onderdeel van de gemeentelijke manifestatie Schoolvoorbeeld. Deze worden verderop in het verslag belicht.

Wat is Ruimtelijke kwaliteit? | Van Popstad naar Cultuurstad - met Bram Douwes en Daphne Smets
Hoe maken we van Groningen (weer) een architectuurstad? En wat is ruimtelijke kwaliteit nou eigenlijk? In deze eerste aflevering werden de raadsvragen beantwoord die op 2 februari 2024 door de PvdA, D66, SP en Partij voor de Dieren werden gesteld over 'het aanjagen en realiseren van ruimtelijke kwaliteit en goed ontwerp' in de gemeente. De antwoorden kwamen van Gerben Kleiman, dorpsbouwmeester en senior-adviseur stedenbouw en ruimtelijke kwaliteit van de gemeente Het Hogeland. Hij slaagt erin om ondanks (zijn weerzin tegen) kafkaëske bureaucratie, knellende procedures en een sterke focus op tijd, kosten, proces en veiligheid zelfs in het aardbevingsgebied tot overtuigende goede plannen te komen. Wat is zijn recept? Daarna was de beurt aan een trio directeuren: Femke Eerland van Noorderzon, Lieselot Van Damme van Kunstpunt en Nicolette Bartelink van Museum aan de A. Want hoe staat het er in Popstad Groningen eigenlijk voor met de *andere* cultuur? Is ons museale aanbod niet wat mager? Hoe kijkt Noorderzon naar de toekomst? Hoe zorgen we ervoor dat de aimabele plannen voor Niemeyer ook werkelijk van de grond gaan komen? En waarom beschikt de gemeente eigenlijk niet over een uitdagend integraal cultuurbeleid dat verder kijkt dan alleen de dag van morgen?

Over grenzen | De toekomst van het Sterrebos - met Thereza Smets en Bram Douwes
De tweede aflevering startte met een gesprek over de opgaven rondom water, klimaat en biodiversiteit. Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie vroeg er in 2024 met een Open Oproep aandacht voor. En hoe maken we optimaal gebruik van het Sterrebos en ander stadsgroen? In de tweede aflevering van het College van B&T gingen Bram Douwes en Thereza Langeler in gesprek met onder meer Ivo de Jeu van het Stimuleringsfonds en

landschapsarchitect Mathijs Dijkstra. Ook op tafel lagen de raadsvragen die eerder in 2024 door het CDA en Student en Stad waren gesteld over de aanpak van het Sterrebos, en de vragen van de Partij voor de Dieren, GroenLinks, ChristenUnie, Student en Stad, Partij van het Noorden, SP en D66 over de aanleg van een looppad in datzelfde Sterrebos. Omdat ze toch met stadsgroen bezig waren, namen Thereza en Bram meteen ook de recente discussies in de raad over de overlast in het Noorderplantsoen mee. De antwoorden kwamen van landschapsarchitect Mathijs Dijkstra, die alles weet van de waarde van groen, hoogwaardige openbare ruimte en grensoverschrijdend ontwerp, en cultuurhistoricus dr Marinke Steenhuis, die weer alles weet van de parken en plantsoenen van Groningen. Hoe keken zij naar de relatie tussen het Zuiderplantsoen en het Sterrebos? Mogen we bomen kappen voor een wandelpad? Hoe staat het er eigenlijk in het algemeen voor met de parken en plantsoenen in Groningen? Hebben we er genoeg? En in hoeverre lopen we, bijvoorbeeld ten aanzien van de broodnodige vergroening van de stad, aan tegen de grenzen die de Open Oproep van het Stimuleringsfonds agendeert?

Een stem voor de natuur - met Daphne Smets en Wilbert van de Kamp
Natuur en biodiversiteit vragen, nee schreeuwen, om aandacht. Ligt deze in het initiatiefvoorstel van raadsleden Andrea Poelstra-Bos, Bart Hekkema, Ceciel Nieuwenhout, Evelien Bernabela en Daan Swets om de natuur rechten te geven? Of zit het probleem in het feit dat we onszelf hoe langer hoe meer vervreemd hebben van de natuur? In de derde aflevering van Het College van B&W legden Daphne Smets en Wilbert van de Kamp het voor aan hun gasten. Geef de natuur een stem, zo vinden de raadsfracties van D66, GroenLinks, de Partij voor de Dieren, Student en Stad en de Partij voor het Noorden. In hun initiatiefvoorstel stellen ze voor om de natuur of bepaalde natuurgebieden rechten te geven. En da's hoognodig, want natuur en biodiversiteit staan overal zwaar onder druk. Maar is het geven van rechten aan de natuur wel de juiste weg? Zit het probleem niet veel meer in het feit dat we onszelf hoe langer hoe meer vervreemd hebben van de natuur? Met ecoloog, biologiedocent en natuurvertegenwoordiger Rick Middelbos namen Daphne Smets en Wilbert van de Kamp het initiatiefvoorstel door. Ook landschapsarchitecten Mathijs Dijkstra en Jonas Papenborg waren te gast. Beiden lieten in hun werk al overtuigend zien dat natuur, economie en landbouw elkaar helemaal niet in de weg hoeven te zitten. Ze kunnen elkaar zelfs versterken! In deel twee richtten we de blik op de stadsontwikkeling. Want hoe geven we daar ruimte aan natuur en biodiversiteit zonder dat het ten koste gaat van al die andere opgaven die ook op ons bord liggen, zoals de bouw van 20.000 nieuwe woningen en de noodzakelijke verduurzaming van de bestaande voorraad? Is het denkbaar dat we ook in de stad al die verschillende belangen bij elkaar kunnen brengen? En zo ja, wat hebben we daar dan voor nodig? De analyse en de antwoorden kwamen onder meer van Sjoukje Veenema, natuurliefhebber én procesmanager stedelijke vernieuwing bij woningcorporatie Nijestee, en Albert-Jaap Dam, die namens Dura Vermeer als ontwikkelmanager betrokken is bij de ontwikkeling van het nieuwe stadsdeel Suikerzijde. Het College van D&W vond, heel toepasselijk, plaats bij Tuin in de Stad, een mooi initiatief waar de natuur en de stad altijd dichtbij zijn.

Broeden op broedplaatsenbeleid - met Thereza Smets en Bram Douwes
Groningen heeft een schreeuwend tekort aan ruimte voor zijn creatieve industrie. Ter indicatie: per 100.000 inwoners telt Groningen 26 ateliers. Maastricht heeft er 166, Utrecht 161, Arnhem 137 en Amsterdam 127. In tijden waarin cultuur onder druk staat en makers steeds harder nodig zijn, is dit een alarmerende constatering. Het vraagt om een andere visie op ateliers en broedplaatsen, zeker in een gemeente die veel waarde hecht aan het goed huisvesten van haar creatieve sector. Inmiddels buigt de gemeenteraad zich over een nieuw broedplaatsenbeleid. Biedt dit perspectief? Wat doet het nieuwe beleid met plekken als de Suiker, de Biotoop of Backbone050? Wat kan Groningen leren van andere steden? Met Rinske Brand, die onderzoek deed naar cultuurgedreven stadsontwikkeling en daar een boek over schreef, gingen Bram en Thereza op zoek naar antwoorden. In haar vers uitgegeven boek Hart, hoofd, handen - gids voor stadmakers introduceert ze een model voor cultuurgedreven stedelijke ontwikkeling. We hadden de eer om het boek tijdens deze aflevering te lanceren. Aan de hand van Brands conclusies belichtten Bram en Thereza het broedplaatsenbeleid in Groningen. Dat deden ze met Paul Grimmius, directeur van de coöperatie Suikerbiedt en lid van de Groninger Broedplaatsencoalitie. Welke status heeft een bloedplaats rechtmatig en in welke mate worden broedplaatsen gedragen door omwonenden? Ook dook het college in één specifieke casus: een kans om het in Groningen anders te doen. De Biotoop is een unieke broedplaats in de gemeente Groningen, of eigenlijk binnen Nederland. De plek kan een voorbeeld worden voor andere steden, waarbij niet de waarde van geld maar die van sociale structuren, toekomstbestendigheid en biodiversiteit centraal staat. Erik Roerdink, architect en partner bij De Zwarte Hond en gespecialiseerd in duurzaam ontwerpen en bouwen, doet samen met landschapsarchitect Lieke Jildou de Jong onderzoek naar hoe zo'n plek doorontwikkeld kan worden zonder de huidige waarde te ondermijnen. Erik schoof aan, samen met Jobbe Holtes, een van de gebruikers van de Biotoop en lid van de Groninger Broedplaatsencoalitie.

Stadscorvee: experiment in De Biotoop

In Haren staat een prachtig, mysterieus gebouw omgeven door groen, De Biotoop. In dat complex en in de enorme tuinen gebeurt van alles: mensen wonen, werken en (re)creëren er samen met een grote diversiteit aan flora en fauna. De Biotoop is een unieke broedplaats in de gemeente Groningen. De waarde ervan zit 'm in het prachtig ontworpen, kwalitatief sterke gebouw, de omringende tuinen, de gebruikers van de plek en in de betekenis die De Biotoop voor zijn omgeving heeft. Maar hoe ziet de toekomst eruit? De Biotoop staat op kostbare grond, de woningnood is hoog en… er ligt een grote verduurzamingsopgave voor de bestaande gebouwen.
In 2023 verkocht de RUG het complex, waar tot 2010 de biologiefaculteit huisde, aan de gemeente Groningen. Sindsdien beheert CareX De Biotoop. De stichting gaat leegstand tegen en biedt verschillende mensen en bedrijven een plek. De tijdelijkheid en onzekerheid die deze woon- en werkvorm met zich meebrengen, zorgt voor een zekere regelruwheid. Daardoor ontstaat ruimte voor bijzondere ontwikkelingen. Binnen de huidige kaders van onzekerheid heeft De Biotoop zich ontwikkeld tot de broedplaats die het nu is. Het is een unieke plek om met terugwerkende kracht te onderzoeken als methodiek. Daarom startten Erik Roerdink, architect en partner bij De Zwarte Hond, en Lieke Jildou de Jong, landschapsarchitect en medeoprichter van Landscape Collected, in opdracht van GRAS in 2024 een bijzonder experiment, dat in 2025 zal worden voorgezet.
De grootste opgave? Hoe kun je een plek als De Biotoop door ontwikkelen zonder de huidige waarde te ondermijnen? Hoe laat je de gemeenschap zich enerzijds autonoom door ontwikkelen, en probeer je anderzijds de plek te duiden, te reguleren en voort te zetten? Dat is het spanningsveld waarbinnen dit experiment zich beweegt. Gemeenschap, gebouw en groenstructuren krijgen een plek. De nadruk zal liggen op de interactie tussen vast en tijdelijk en op de (on)mogelijkheden van een permanente tijdelijkheid. Het onderzoek zal uiteindelijk resulteren in een pleidooi voor hoe we dit soort opgaven op heel andere en vooral passende wijze kunnen invullen. Een gedachtengoed gebaseerd op één visie, vanuit landschap en gebouw, dat handvatten biedt aan eigenaren, beheerders en gebruikers.

GRAS op Noorderzon: HOOP

Hoop, als tegengif – we hebben het hard nodig. Tegenover de sluimerende dreiging van apocalyptische scenario's was HOOP na twee succesvolle edities ook in 2024 terug op Noorderzon. En ook deze derde editie ging over de grote opgaven van onze tijd. Van klimaatverandering, biodiversiteit en de energiecrisis tot een overspannen woningmarkt en de groeiende verschillen tussen arm en rijk – om er maar een paar te noemen. De duo's die met elkaar in gesprek gingen kenden elkaar niet of nauwelijks, en gingen samen op zoek naar hoopvolle perspectieven op stad, landschap en samenleving. Door het ontbreken van een gespreksleider of host kan een prettig ontstaan: verhalen worden daardoor niet afgekapt, sprekers niet gestuurd en het gesprek duurt zo lang als het boeiend blijft – met een maximum van 80 minuten. Wat de gasten bindt? Ambitie, visie en de wil om met de grote opgaven van vandaag aan de slag te gaan. Samen gaan ze op zoek naar hoopvolle perspectieven op stad, landschap en samenleving.

Aflevering 1: over Parijs, afscheid van automatismen en nooit meer slopen
'We moeten omarmen wat er is, en er het beste van maken. Kampioenen worden in complexe opdrachten, waarbij we gebouwen behouden, tegelijk transformeren en verzoenen met hun omgeving. Dat is veel interessanter dan zeggen: we moeten alle jarenzeventigarchitectuur uitwissen.' Aan het woord is Kristiaan Borret, stadsbouwmeester van Brussel. De wijze waarop Borret in Brussel omgaat met thema's als duurzaamheid, sloop, circulariteit en het vinden van waarde in op het oog waardeloze gebouwen, is een inspiratie voor Groningen. En dan vooral voor de Groninger stadsbouwmeesters Ben van der Meer en Michiel Van Driessche, die het halen van de Parijse doelstellingen tot het speerpunt van hun agenda hebben gemaakt. De drie bouwmeesters gingen erover in gesprek tijdens deze eerste aflevering van WAN//HOOP. Hoe maken we werk van een waarlijk duurzame stad? Door technische problemen was de audio-opname van deze aflevering helaas niet goed genoeg voor publicatie.

Aflevering 2: over duurzame ambities en de 'stugheid van het systeem'
Arna Mačkić en Nathalie de Vries gingen in deze derde aflevering op zoek naar hoopvolle perspectieven op het ontwerp van de publieke ruimte. Arna Mačkić is architect, publicist en mede-oprichter van Studio LA. In haar ontwerpen staat de bijdrage die architectuur kan leveren aan grote maatschappelijke thema's en de publieke ruimte centraal. Haar boek Mortal Cities & Forgotten Monuments werd door The Guardian uitgeroepen tot een van de beste architectuurboeken van 2016. Nathalie de Vries was stadsbouwmeester van Groningen en mede-oprichter

van architectenbureau MVRDV. Sociale duurzaamheid en de kwaliteit van de publieke ruimte zijn voor haar belangrijke thema's. Sinds 2018 is De Vries hoogleraar Architectural Design aan de TU Delft. In die rol streeft ze naar het vergroten van de collectieve kennis over de manieren waarop architectonische vormgeving een bijdrage kan leveren aan oplossingen voor urgente maatschappelijke problemen. Ook doet ze onderzoek naar de toekomst van publieke gebouwen, het publieke domein en de rol van het openbare in de gebouwde omgeving.

Aflevering 3: over gezondheid, water, stad, natuur en landschap
Kan onze leefomgeving ons helpen langer gezond te blijven? Ons inspireren om meer te bewegen? En ons, samen met een gezonde levensstijl, een medicijn bieden tegen welvaartsziekten als obesitas en diabetes? Hoe zorgen we voor schoon water en schone lucht? Welk effect heeft de verandering van het klimaat op onze gezondheid? En welke rol spelen natuur en biodiversiteit? Voor landschapsarchitect Mathijs Dijkstra en gezondheidseconoom Jochen Mierau leidt het geen twijfel: een gezonde leefomgeving doet ertoe. Misschien wel meer dan we denken. Daar gingen ze tijdens WAN//HOOP over in gesprek. Hoe zorg je dat die leefomgeving ook daadwerkelijk gezonder wordt? Kan het helpen om de groeiende verschillen tussen arm, rijk, gezond en ongezond kleiner te maken? Wat zijn nou eigenlijk de grootste bedreigingen? En niet onbelangrijk: waar kunnen het ontwerp en de gezondheidseconomie elkaar vinden?

GRAS op Noorderzon: Stadsuitleg

In Stadsuitleg gingen GRAS en Noorderzon met de hulp van Atelier Stadsbouwmeester, ontwerpers en andere experts die Stad en Ommeland op hun duimpje kennen, op zoek naar antwoorden op de vraag: waarom ziet de stad eruit zoals ie eruitziet? Noem het een snelcursus stedenbouw en stadsontwikkeling, waarin je binnen een uur helemaal bijgepraat werd. In iedere aflevering werd een specifiek thema behandeld. Daarnaast was er volop ruimte voor vragen. Domme, slimme, rare, leuke en leuke vragen, toekomstvragen en erfgoedvragen: alles mocht. Iedere aflevering behandelden we er minimaal vijf. En wisten de experts het echt niet, dan zetten we een hulplijn in. Niemand ging zonder antwoord de deur uit! Na afloop snapten bezoekers ineens een stuk beter waarom de stad eruitziet zoals-ie eruitziet.

Aflevering 1- hoogbouw of gewoon wat hoger bouwen?
Sinds jaar en dag is de Martinitoren het hoogste gebouw van de stad Groningen. Maar hoe heilig is die 97 meter eigenlijk? Is het misschien een beter idee om gewoon wat hoger te bouwen? Met het recent verschenen Handboek Hoger Bouwen maakt de gemeente Groningen een duidelijke keus. Samenhang tussen hoogte, plek en programma staat voorop. Want zo worden de ambities op het vlak van wonen en leefbaarheid het best gediend. Deze eerste Stadsuitleg ging over de ietwat moeizame relatie van de stad met hoogbouw en het hoe en waarom van het Handboek Hoger Bouwen. Het panel bestond uit Ruben Wiersma van Atelier Stadsbouwmeester en architectuurhistoricus Erik Dorsman die beiden aan het handboek werkten.

Aflevering 2 - groeiende stad: stadsuitbreiding en stadsontwikkeling
Sinds jaar en dag worden er plannen gemaakt als basis voor de stadsontwikkeling. Sinds pakweg 1901 heeft elk uitbreidingsplan wel z'n sporen nagelaten, van het Plan van Uitleg van Mulock Houwer uit 1903 en de plannen van Berlage en Schut uit 1928 en 1932 tot de structuurplannen van na de oorlog. Momenteel is de omgevingsvisie The Next City de onderlegger van de stadsontwikkeling. En die gaat de komende periode een grote update tegemoet. Dat was meer dan genoeg reden om Stadsbouwmeesters Ben van der Meer en Michiel Van Driessche aan het woord te laten. Zij spelen namelijk een prominente rol bij de update. Wat ligt er op ons bord? Wat kunnen we leren van de oude uitbreidingsplannen en structuurplannen? En op welke plekken in de stad zie je eigenlijk de invloed van Berlage, Schut en Mulock Houwer nog terug?

Aflevering 3 - parken en de waarde van groen en stadsnatuur
Dat groen van grote waarde is voor de stedeling, weten we al heel lang. Duik maar eens in de plangeschiedenis van het Noorderplantsoen en het Stadspark. Het staat bol van de verwijzingen naar de waarde van groen voor lichaam en geest. Ook tegenwoordig worden die waarden nog altijd onderschreven. Maar er is meer. Het veranderende klimaat, het intensieve gebruik van de openbare ruimte en de noodzaak om veel meer aandacht te geven aan natuur en biodiversiteit maakt groen in de leefomgeving misschien wel belangrijker dan ooit. Marinke Steenhuis weet veel, zo niet alles, van de Groninger parken, en helemaal van het Stadspark. En ook landschapsarchitect Michaël Rouwendaal van LAOS is vrijwel iedere dag bezig met het ontwerp van onze leefomgeving. Niet alleen in de stad,

maar ook in de dorpen in het ommeland. Hetzelfde geldt voor Jaco Kalfsbeek van Atelier Stadsbouwmeester, eveneens landschapsarchitect, die bovendien de binnenstad in zijn portefeuille heeft. Een uitstekend trio dus om het een uur lang te hebben over onze parken en de waarde van groen en stadsnatuur.

Zusterstad

Grofweg is het project Zusterstad niets anders dan een over en weer werkbezoek aan een andere stad of stadsregio. En dan het liefst een plek die qua aard en omvang wel wat op Groningen lijkt. Voor ons zijn dat middelgrote (universiteits-)steden met een rijke geschiedenis en veelal een historische binnenstad. Ze hebben een centrale positie in de regio, een duidelijk eigen profiel en een vergelijkbaar inwonersaantal of wellicht een of twee slagen groter dan de pakweg 235.000 inwoners die onze gemeente nu telt. We staren ons niet blind op de metropool – voor zover die in de Lage Landen al bestaat – maar zoeken naar steden en stadsregio's waar we ons oprecht toe kunnen verhouden. Kennis halen en brengen is de insteek. Dus ja: samen mooie projecten bezoeken, maar zeker ook elkaar kritisch uithoren over wat beter kan en wat men graag van elkaar zou willen leren. Daarbij zijn er los van parallelle opgaven vaak thema's waar de andere beter in, of verder mee is. Daarin schuilt een extra kracht.

Zusterstad 2024 was Nijmegen, een stad met overeenkomstige opgaven op het vlak van wonen, infrastructuur, de omgang met de auto in de stadsontwikkeling, een echte universiteitscampus en meer. Een stevige basis om van elkaar te leren, dus, en vragen te stellen als: Wat gaat er goed in beide gemeenten en waar kan het beter? Wat kunnen we van elkaar leren? Hoe staat het met het ambitieniveau op het vlak van architectuur en ruimtelijke kwaliteit?

GRAS op Let's Gro

Let's Gro is een gratis driedaags inspiratiefestival over de toekomst van Groningen waar iedereen wordt uitgenodigd om mee te denken over de toekomst van de stad. In 2024 organiseerde GRAS de volgende sessies op Let's Gro.

Schoolvoorbeeld - Nieuwe en oude Groninger scholen
Groningen gaat de komende jaren heel veel nieuwe scholen bouwen en verbouwen. Maar hoe doe je dat? Waar bouwen we die scholen? En voor wie? Hoe moet een school er tegenwoordig eigenlijk uitzien? Binnen de manifestatie Schoolvoorbeeld gaat de gemeente Groningen op zoek naar inspiratie en antwoorden. Gelukkig beginnen we niet bij nul. De stad kent een enorm rijke scholenbouwtraditie. Kijk maar eens naar die prachtige schoolgebouwen van Siebe Jan Bouma, Jan Anthony Mulock Houwer, Jaap Wilhelm en de meer recente Vensterscholen. Met architectuurhistoricus Marieke van der Heide gingen we door de geschiedenis van de Groninger scholen. Wat vertellen ze ons over het denken over het onderwijs? Ook spraken we met Stadsbouwmeester Michiel van Driessche en architect Jan Nauta over de school van de toekomst en de relatie met de omgeving.

Lancering De Bronzen Havik - Provinciale Architectuurprijs
Een prijs voor goede plannen, geslaagde nieuwe gebouwen en mooie projecten in de provincie Groningen. Zou die er niet eens moeten komen? Ja, vonden Libau, Regiobouwmeester Enno Zuidema en GRAS. Die prijs is er nu en heet De Bronzen Havik. Tijdens de lancering van De Bronzen Havik werd ingegaan op het hoe en waarom van de prijs. Waarom is 'ie nodig? Wie kan 'm winnen? En wat hopen de initiatiefnemers ermee te bereiken? Ook gingen we in gesprek met de vakjury en de publieksjury van deze eerste editie. Kers op de taart was de presentatie van alle inzendingen voor de eerste editie van de Bronzen Havik. Welke projecten maken kans op een nominatie, en daarmee ook op een juryprijs? Met het 'live gaan' van alle inzendingen kon er ook door iedereen die dat wilde gestemd worden op het beste project in de provincie Groningen.

Het mooiste gebouw van Groningen
Stel je bent toerist en komt een paar dagen naar Groningen. En stel je hebt ook wel wat met architectuur, monumenten en andere mooie panden. Welke gebouwen in de stad moet je dan zeker gaan bekijken? Samen met de zaal en de gasten aan tafel gingen we op zoek naar de mooiste gebouwen van de gemeente Groningen. Die lijst is hard nodig voor het samenstellen van een architectuurgids voor Groningen. En dan niet een boekje vol met vaktaal, maar een die voor iedereen leuk en leerzaam is. Ook was er een sneak preview van de nieuwe online

architectuur en erfgoedgids van Groningen, staatingroningen.nl: een site die maandelijks al jarenlang door duizenden mensen geraadpleegd wordt. Maar ook een site die al heel lang toe is aan een fikse update.

De zachte waarden van de versterking
De taal van de versterking is technocratisch en gaat over constructies, geld en planning. Harde materie dus. En dat terwijl de zachte kant van de opgave 'oh, zo belangrijk' is. Dan gaat het in de eerste plaats om het leven van de mensen in het aardbevingsgebied. Hun zorgen, hun wensen en zeker ook hun band met de omgeving en de cultuurhistorie. Binnen deze context volgde fotograaf Harry Cock tien bewoners in hun zoektocht naar een goede oplossing voor de versterking van hun huis. De foto's van Harry draaien het beeld om en zetten de bewoner met al zijn of haar dilemma's centraal. Het project was onderdeel van de pilot *Architect aan Zet*, een initiatief van Dianne Maas-Flim, Bouwmeester versterking van de gemeente Groningen. De betrokken architecten staan daarin zij aan zij met 'hun' bewoners. De foto's van Harry vormden de aanleiding voor een gesprek tussen Dianne Maas-Flim, cultuurhistoricus Marinke Steenhuis en architectuurcriticus en Volkskrant-journalist Kirsten Hannema. Ze spraken over hun ervaringen in het werken binnen de versterkingsopgave en de noodzaak om juist de zachte waarden veel meer voorrang te geven in de aanpak. Aansluitend was een gesprek met architecten Marnix van der Scheer, Tjalling Zondag en Annet Ritsema. Zij legden uit wat de enorme, zelfs onmisbare waarde is van een nauwe betrokkenheid van bewoners in het ontwerp, samen met de rijke cultuurhistorie van Groningen hét belangrijkste ingrediënt om tot een nieuwe Groninger architectuur te komen die past bij alles wat we al hebben.

Groninger Architectuurmaand

Jaarlijks organiseert GRAS samen met de Stichting DAG en Atelier Stadsbouwmeester de Groninger Architectuurmaand (GRAM). Hart van het programma bestaat uit de Groninger Architectuurprijs. Rond die prijs worden diverse activiteiten georganiseerd, allemaal gericht op een breed publieksbereik en het vergroten van de aandacht voor architectuur en goed ontwerp. Op 20 september werden tijdens **de Grote Nominatieshow** de genomineerde gebouwen bekendgemaakt. Samen met showhost Jelte Posthumus reflecteerden stadsbouwmeesters Ben van der Meer en Michiel Van Driessche op de ingezonden projecten en wat deze zeiden over het Groninger architectuurklimaat.

Voorafgaand aan de bekendmaking vond er een gesprek plaats over de zeer rijke Groninger scholenbouwtraditie, in het kader van de **Scholenbouwmanifestatie**. Posthumus ging in gesprek met architectuurhistoricus Marieke van der Heide en moderator van de manifestatie – tevens architect en partner bij De Zwarte Hond – Bart van Kampen. Posthumus, in het dagelijks leven docent geschiedenis, kent het schoolgebouw van binnen en van buiten. Met zijn gasten blikte hij terug op onze rijke scholenbouwtraditie en keek hij vooruit naar de mooie kans die de enorme scholenbouwopgave waar de gemeente voor staat, biedt.

De vakjury kwam in 2024 uit **zusterstad Nijmegen**. Nijmegen kent veel overeenkomstige opgaven op het vlak van wonen, infrastructuur, de omgang met de auto in de stadsontwikkeling, een echte universiteitscampus en nog veel meer. Een delegatie uit de stad bezocht Groningen op donderdag 3 en vrijdag 4 oktober.

De Nijmeegse delegatie werd op vrijdag in de ochtend ontvangen door de gemeente Groningen voor een **inhoudelijk programma**. Directeur Ruimtelijk Beleid en Ontwerp Alfred Kazemier besteedde in zijn introductie speciale aandacht voor een van de hoofdvragen van Nijmegen aan Groningen: de gevolgde stedelijke verdichtingsstrategie in relatie tot woningbouw, de verhouding tussen stad en landschap, de wisselwerking tussen stad en universiteit, de kwaliteit en leefbaarheid van openbare buitenruimte en klimaatadaptatie.

Aansluitend konden de deelnemers kiezen uit drie themasessies, onder leiding van Atelier Stadsbouwmeester. Frank Aikema en Jaco Kalfsbeek (beiden van Atelier Stadsbouwmeester) gingen in op de relatie tussen stad en universiteit: de ontwikkeling van Zernike Campus en de plek van de universiteit in de binnenstad. Ruben Wiersma van Atelier Stadsbouwmeester sprak over de gebiedsontwikkeling rondom het Groninger Hoofdstation. En Rob Brink had het over de stedelijke verdichtingsstrategie in relatie tot woningbouw, met aandacht voor Suikerzijde, Stadshavens en/of Oosterhamrikkade.

Op vrijdagavond vond de afsluiting plaats met de **Grote Groninger Architectuurprijs**. In voormalig Koninklijke Tabaksfabriek Theodorus Niemeyer maakten de vakjury en de publieksjury hun winnaars bekend. De publieksjury

bestond uit zes betrokken inwoners die net als de vakjury de dag ervoor alle door de vakjury genomineerde projecten hadden bezocht. Hun prijzen werden uitgereikt door wethouder stadsontwikkeling Rik van Niejenhuis.

Update Staat in Groningen

In 2021 startten we met een update van de oude erfgoedsite staatingroningen.nl. De nieuwe site heeft een eigentijdse grafische jas gekregen. Ook is een uitgebreide inventarisatie gemaakt van objecten die een plek verdienen op de site en is het merendeel van de objecten opnieuw gefotografeerd. We zijn begonnen met het redigeren en herschrijven van alle teksten en het vullen van de nieuwe site. Tijdens inspiratiefestival Let's Gro was er al een eerste sneak preview van de vernieuwde site.

Manifestatie Schoolvoorbeeld

De gemeente Groningen staat voor een gigantische opgave: de komende jaren steekt ze miljoenen in de ver- en nieuwbouw van scholen. Een prachtige kans om een hoofdstuk toe te voegen aan de rijke Groninger scholenbouwtraditie die, laten we eerlijk zijn, de laatste decennia wat is weggezakt. Maar hoe doe je dat goed? Voor de manifestatie Schoolvoorbeeld organiseerde GRAS drie gesprekken waarin inspirerende sprekers drie verschillende invalshoeken belichtten.

In het eerste gesprek, **De plek van de school**, onderzochten we de plek die scholen innemen in wijken, buurten, de stadsontwikkeling en in ons leven. Gespreksleider Wouter Marchand dook met architectuurhistoricus Marieke van der Heide in de geschiedenis van de Groninger scholen. Wat vertellen ze ons over het denken over het onderwijs? Stadsbouwmeester Michiel van Driessche en architect Jan Nauta vertelden over de school van de toekomst en de relatie met de omgeving. Planeconoom David Inden zorgde voor de kritische noot. Want die gewilde plek is duur – en welke keuzes maak je dan?

In **De school van de toekomst** onderzochten we wat de scholenbouwopgave voor de Groninger scholen van de toekomst betekent. Op welke wijze geven we ruimtelijk invulling aan opvattingen over onderwijs? Daarbij kwam ook de vraag op tafel hoever je hierin moet willen gaan, in een tijd dat het denken over 'het schoolsysteem' continu in ontwikkeling is en onderwijsvernieuwingen elkaar snel opvolgen. Bij gespreksleider en docent Jelte Posthumus schoven aan: Wilma Kempinga, partner bij Mevrouw Meijer, een ideëel onderzoeksbureau dat verbetering van de schoolarchitectuur nastreeft en prachtige resultaten op haar naam heeft staan, Henk Vermeulen, onderwijsvernieuwer en voorzitter van het college van bestuur van Nimeto, een vakschool voor creatieve ruimtemakers, en Bart van Kampen, partner en architect bij De Zwarte Hond – maar vooral curator van de manifestatie.

In het laatste gesprek, **Meer dan een school,** dook Jelte Posthumus met Carine Bloemhoff, wethouder onderwijs, en Jochen Mierau, hoogleraar Economie van de Volksgezondheid en gespecialiseerd in gezondheidsverschillen, samen met curator Bart van Kampen in kansengelijkheid en de rol van onderwijs. Het ontwerp van een school en de plek waar hij staat, heeft namelijk invloed op kansen(on)gelijkheid. In de gemeente Groningen zijn de verschillen tussen arm en rijk relatief groot, dat manifesteert zich vaak ook ruimtelijk.

Kan onderwijs ingezet worden om tot meer kansengelijkheid te komen? En wat betekent dit voor onze onderwijsgebouwen? Begint kansengelijkheid op school? Moet de school helpen in de opvoeding, of juist niet? Wat hebben de Vensterscholen ons opgeleverd? Helpen ze ons anders naar een school te kijken? Welke rol heeft het schoolplein in de wijk? Is dit een plek louter voor leerlingen, of kan het ook onderdeel zijn van de openbare ruimte? En waarom verschuiven steeds meer scholen naar de randen van de stad of wijk? Voor wie is er plek in het centrum?

De Bronzen Havik

De provincie Groningen staat aan de vooravond van een omvangrijke transformatie die vooral opvalt door de meervoudigheid ervan. Om een goede omgang met al die opgaven te stimuleren, werd in 2024 een nieuwe prijs in het leven geroepen, een provinciale prijs voor goed ontwerp en vooral goed opdrachtgeverschap: de Bronzen Havik.

De Bronzen Havik is een initiatief van Nationaal Coördinator Groningen (NCG), GRAS en Stichting Libau. Daarnaast werken we samen met de provincie Groningen en Stichting Dag van de Architectuur Groningen. De prijs wordt eens in de twee jaar uitgereikt. Met de prijs vragen we aandacht voor de kwaliteit van de (gebouwde) leefomgeving en het belang van zorgvuldig en integraal ontwerp. De Bronzen Havik gaat naar een project of plan, en wordt derhalve uitgereikt aan alle betrokken initiatiefnemers, opdrachtgevers, bouwers en ontwerpers. Op dinsdag 10 december vond de prijsuitreiking plaats in Op Maarhuizen.

Voorafgaand aan de prijsuitreiking was er een **symposium** over **Goed Opdrachtgeverschap en Ontwerp.** We gingen in gesprek met (gemeentelijk) opdrachtgevers en ontwerpers voor wie goed opdrachtgeverschap allang de normaalste zaak van de wereld is. Wat maakt een opdrachtgever nou tot een goede opdrachtgever? Moet het in je zitten of kun je het leren? Aan welke touwtjes moet een opdrachtgever trekken om tot een optimalisatie van het ontwerp- en realisatietraject te komen? Wat is de meerwaarde van onderzoek en voorstudies in een voortraject? En wat is goed ondernemerschap?

De gasten deelden hun ervaringen aan de hand van concrete voorbeelden. Daarna ging dagvoorzitter Bram Douwes in gesprek met o.a. provinciaal bouwmeester Francien van Soest en regiobouwmeester Enno Zuidema. Het symposium werd georganiseerd in samenwerking met de provincie Groningen en Nationaal Coördinator Groningen in het kader van de Bronzen Havik.

Op naar Gent

Van woensdag 23 oktober tot en met vrijdag 25 oktober bezocht een brede delegatie vanuit Groningen voormalige Zusterstad Gent. Het is het tegenbezoek dat ‘we’ nog te goed hadden nadat Gent voor de Groninger Architectuurmaand de jury samenstelde in coronajaar 2020. We gingen naar Gent met een duidelijk doel: leren van de wijze waarop de stad al geruime tijd haar eigen ontwikkelbedrijf inzet. Want Sogent is, net als AG Vespa in Antwerpen, een inspiratie voor Groningen, waar ook nagedacht wordt over de oprichting van een gemeentelijk ontwikkelbedrijf. Verder lag de focus op de veelal hoogwaardige woningbouwprojecten die de laatste jaren in Gent gerealiseerd worden, waarbij we mede vanuit de Bouw Anders-bril op zoek zijn gegaan naar referenties die ook voor Groningen boeiend zijn. Ook gingen we in gesprek met de betrokkenen en bezochten een aantal projecten. Het programma was voor ons samengesteld door Atelier Stadsbouwmeester Gent in samenwerking met Sogent, Stad Gent en Woonmaatschappij Thuispunt Gent. Gent wilde ook graag van Groningen leren: ze wilden graag meer weten over de manifestatietraditie van de gemeente Groningen, waaronder ook ‘onze’ Bouw Anders manifestatie. Voor Gent vormen die manifestaties een grote inspiratie.

Publieksbereik

Hieronder geven we een overzicht van onze activiteiten, de bezoekersaantallen en het (online) bereik van de GRAS projecten in 2024.

Maandag 5 februari 2024
College van B&D - Wat is ruimtelijke kwaliteit? Van popstad naar cultuurstad
50 bezoekers

Vrijdag 28 juni 2024
Op bezoek in Nijmegen
Kennisuitwisseling met zusterstad Nijmegen
35 deelnemers

Donderdag 4 juli 2024
College van B&D - Over Grenzen, de toekomst van het Sterrenbos
40 bezoekers

Vrijdag 23 augustus 2024

HOOP op Noorderzon, aflevering 1: Over Parijs, afscheid van automatismen en nooit meer slopen
120 bezoekers (uitverkocht)

Zaterdag 24 augustus 2024
HOOP op Noorderzon, aflevering 2: Over duurzame ambities en de 'stugheid van het systeem'
50 bezoekers

Zondag 25 augustus 2024
HOOP op Noorderzon, aflevering 3: Over gezondheid, water, stad, natuur en landschap
120 bezoekers (uitverkocht)

Dinsdag 27 augustus 2024
Stadsuitleg op Noorderzon, aflevering 1: Waarom de stad eruitziet zoals-ie eruitziet
100 bezoekers (uitverkocht)

Woensdag 28 augustus 2024
Stadsuitleg op Noorderzon, aflevering 2: Groeiende stad: stadsuitbreiding en Stadsontwikkeling
100 bezoekers (uitverkocht)

Donderdag 29 augustus 2024
Stadsuitleg op Noorderzon, aflevering 3: Parken en de waarde van groen en stadsnatuur
100 bezoekers (uitverkocht)

Vrijdag 20 september 2024
GRAM: De Grote Nominatieshow
100 bezoekers

Vrijdag 4 oktober 2024
GRAM: Nijmegen in Groningen - bezoek zusterstad en werkbezoek vakjury
40 deelnemers

Vrijdag 4 oktober 2024
GRAM: Prijsuitreiking Groninger Architectuurprijs
320 bezoekers

Zaterdag 9 november 2024
Lancering provinciale architectuurprijs Bronzen Havik
40 bezoekers

Dinsdag 10 december 2024
Prijsuitreiking provinciale architectuurprijs Bronzen Havik
200 bezoekers

Donderdag 17 oktober 2024
Het College van D&W - Geef de natuur een stem
25 bezoekers

Woensdag 23 tot en met vrijdag 25 oktober 2024
Groningen in Gent: bezoek aan deze oud-zusterstad
40 deelnemers

Zaterdag 9 november 2024
Gesprek Manifestatie Schoolvoorbeeld: De eerste klas, De plek van de school
20 bezoekers

Zondag 10 November 2024
GRAS op Let's Gro: De zachte waarden van de versterking
80 bezoekers

Zondag 10 November 2024
GRAS op Let's Gro: Op zoek naar het mooiste gebouw van Groningen
75 bezoekers

Vrijdag 29 November 2024
College van B&T - Broeden op broedplaatsenbeleid
25 bezoekers

Dinsdag 10 december 2024
Bronzen Havik-symposium over goed opdrachtgeverschap en ontwerp
50 bezoekers

Dinsdag 10 december 2024
Prijsuitreiking Bronzen Havik
200 bezoekers

Vrijdag 13 december 2024
Gesprek Manifestatie Schoolvoorbeeld: De tweede klas, De school van de toekomst
30 bezoekers

GRAS onderhoudt een aantal websites waaronder natuurlijk de eigen website platformgras.nl, ook de basis van ons online magazine. Daarnaast beheren we de sites van de Groninger Architectuurmaand en de Groninger Architectuurprijs en de online architectuurgids Staat in Groningen.nl. Hieronder volgt een overzicht van het aantal unieke bezoekers per site en het bereik via onze social mediakanalen. Waarbij we afgelopen jaar om moverende redenen onze Twitter en Facebook accounts hebben verwijderd.

Platformgras.nl – unieke bezoekers: 34.795 - weergaven: 78.439
Groningerarchitectuurmaand.nl – unieke bezoekers: 18.382 – weergaven: 37.339
Staatingroningen.nl – 79.830 unieke bezoekers

LinkedIn GRAS – volgers: 1500
Instagram GRAS – volgers: 1248
GRAS Nieuwsbrief – abonnees: 1890
LinkedIn Groninger Architectuurmaand – volgers: 458
Instagram Groninger Architectuurmaand – volgers: 856

Financiële verantwoording

GRAS is een culturele onderneming. Dat betekent dat we naast ons gesubsidieerde programma ook werken in opdracht. Daarnaast werken we samen met andere culturele partner aan projecten die tot stand komen met losse projectsubsidies en sponsoring. Wat betreft het opdrachtenwerk werkt GRAS veelvuldig met en in opdracht van de gemeente Groningen, bijvoorbeeld rond organisatie van participatieprogramma's, onderzoek en analyse ten behoeve van (nieuw) beleid en de organisatie en productie van manifestaties. Voor de organisatie van de Groninger Architectuurmaand werft GRAS samen met (en via) de Stichting DAG financiële middelen. Het gaat hier in hoofdzaak om sponsorbijdragen vanuit de Groninger Bouwkolom.

Ons gesubsidieerde programma – de onderdelen waar GRAS geheel onafhankelijk invulling geeft aan de doelstelling – wordt gefinancierd vanuit een meerjarige bijdrage van de gemeente Groningen en een bijdrage via het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie. Verder genereert GRAS binnen dit programma op kleine schaal eigen inkomsten en wordt op projectbasis soms aanvullend budget aangevraagd. Verder profiteert GRAS hier van de samenwerking met partners als Noorderzon en Forum Groningen, die als (productioneel) partner optreden bij projecten als HOOP en Bouma op Let's Gro.

	31-12-2024	31-12-2023
ACTIVA		
VASTE ACTIVA		
Materiële vast activa		
Inventaris	4.339	8.728
Vervoermiddelen	2.668	3.437
Financiële vaste activa		
Overige vorderingen	0	0
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorderingen		
Handelsdebiteuren	76.976	516
Belastingen en premies sociale verzekeringen	8.853	
Overlopende activa	24.225	59.850
Liquide middelen	47.402	98.628
	164.523	**170.259**
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Basisvermogen	127.225	125.277
Overige reserves		
Kortlopende schulden		
Crediteuren	4.371	2.705
Belastingen en premies sociale verzekeringen		6.108
Overlopende passiva	32.927	36.169
	37.298	**44.982**
	164.523	**170.259**

Winst en verliesrekening

	2024	2023
Netto-omzet	**424.160**	**465.326**
Kostprijs van de omzet	202.601	247.568
Brutomarge	**221.559**	**217.758**
Kosten		
Personeelskosten	205.178	203.692
Afschrijvingen materiële vaste activa	5.098	5.415
Overige bedrijfskosten	10.403	13.022
	220.679	**222.129**
Bedrijfsresultaat	**880**	**-4.371**
Financiële baten en lasten	1.068	-562
Resultaat uit gewone bedrijfsvoering	**1.948**	**-4.933**

Onze missie

Agenderen, inspireren en stimuleren: dat doet GRAS. De stadsregio Groningen vormt ons primaire werkveld. Daar vragen we aandacht voor de kwaliteit van de leefomgeving en de rol van het ontwerp. Eén doel staat daarbij voorop: een positieve bijdrage leveren aan de kwaliteit van de plan- en beleidsvorming, de kwaliteit van de leefomgeving en een kritische blik van bewoners, gebruikers en de vakgemeenschap. Zo vergroten we de publieke belangstelling voor architectuur, stedenbouw en landschap en geven we een impuls aan de Groninger bouwcultuur.

GRAS volgt de ruimtelijke ontwikkeling van Groningen Stad en Ommeland op de voet. Als onafhankelijk platform vieren we successen en zijn we kritisch waar het moet. Maar altijd vanuit een opbouwende grondtoon. We dagen ontwerpers en andere 'stadmakers' uit om zich te profileren en stelling te nemen. Daarnaast nemen we van tijd tot tijd ook zelf positie: GRAS vindt wat. Zo voeden we het gesprek en maken we thema's en onderwerpen concreet. Samen met onze partners slaan we een brug tussen denken en doen. Dat zorgt voor beweging en impact.

Onze doelgroep is breed. GRAS richt zich op de volledige bouwkolom (bestuur, politiek, beleidsmakers, ontwikkelaars, ontwerpers en andere stadmakers), op de geïnteresseerde leek en natuurlijk op 'de gewone Groninger': de hoofdgebruiker van de leefomgeving. We zetten in op een *groot* bereik, kwantiteit. Maar nog gelukkiger worden we van het *juiste* bereik, kwaliteit. Zo verhogen we de impact van ons programma. Onze projectformats worden altijd gemodelleerd naar het doel en de doelgroep. Graag zetten we in op de ontmoeting tussen verschillende doelgroepen. Onze leefomgeving maken we immers samen.

Jaarlijks werkt GRAS aan diverse projecten: van talkshows en symposia tot workshops, tentoonstellingen, podcasts en publicaties. Ook online is GRAS zeer actief met een eigen Magazine waar met grote regelmaat gepubliceerd wordt over voor Groningen relevante ruimtelijke thema's. Bekende formats zijn onder meer de Groninger Architectuurmaand en de Groninger Architectuurprijs en de talkshow De Linkse Mannen Lossen het op (een knipoog naar de samenstelling van het huidige college van B&W). Ook organiseert GRAS met regelmaat delen van het programma van Open Monumentendag.

Alle projecten van GRAS zijn sterk geworteld in de (grote) ruimtelijke opgaven waar Groningen mee te maken heeft: van de forse woningbouwopgave, de wens een inclusieve stad te zijn en te blijven en de noodzaak te investeren in de (kwaliteit van) de openbare ruimte tot energietransitie, wijk- en dorpsvernieuwing, klimaatadaptatie, gezondheid, verkeer en de omgang met bestaande (erfgoed)waarden. De omgevingsvisie The Next City vormt een belangrijke kapstok voor ons werk. Hetzelfde geldt voor de recente gemeentelijke woonvisie Een Huis voor iedereen. Daarnaast haken we graag aan op toekomstig beleid zoals de nieuwe Hoogbouwvisie en Mobiliteitsvisie.

Organisatie

Het GRAS-team bestond in 2024 uit:

- Peter Michiel Schaap – directeur-bestuurder
- Petra Pauw – bureaumanager
- Chris Zwart – eindredacteur Magazine
- Mette Wijling – stadsredacteur Magazine en projectleider
- Sanne Wouda – projectleider
- Floor Demmendaal - werkstudent

De Raad van Toezicht bestond in 2024 uit:

- Mw. Titia Siertsema (tot 5 juli)
- Mw. Jeanette Nijkamp (vanaf 5 juli 2024)
- Dhr. Peter Veenstra
- Frank de Vries (voorzitter)

Partners

Veel GRAS-projecten komen tot stand in samenwerking met collega-(culturele) instellingen en andere partners binnen de Groninger bouwkolom. Samenwerking geschiedt productioneel en/of op grond van inhoud. Zo werkt GRAS veelvuldig samen met Forum Groningen, Libau en Performing Arts Festival Noorderzon. Veruit de belangrijkste samenwerkingspartners zijn Atelier Stadsbouwmeester en het bestuur van de Groninger Architectuurmaand: de Stichting DAG. Daarbij is vooral de samenwerking met het Atelier in 2024 sterker geworden. Insteek is dat GRAS en het ASBM elkaar veel meer gaan opzoeken op het vlak van de agenderende taken van beide organisaties. Sinds 2021 is sprake van een regulier overleg tussen GRAS en de stadsbouwmeester en met alle leden van het Atelier Stadsbouwmeester.

Bijlage: bijdragen magazine

2024-01-11 // Mette Wijling // De staat van de kiosk en de straat

2024-01-31 // Mette Wijling // Bouwwerk // Aflevering 4

2024-01-31 // Bente van Leeuwen // Gewoon dóén // Aflevering 3

2024-02-07 // Ella Boelens // Bescheidenheid als kwaliteit

2024-02-08 // Peter Michiel Schaap // ‘Ik zou graag zien dat onze steden wat Italiaanser worden’

2024-03-13 // Sjoerd Willem Bosch // Op zoek naar het zwarte paadje van Ellerhuizen

2024-03-28 // Erik Roerdink // Taart van Erik

2024-04-05 // Marnix van der Scheer // Dagje heg

2024-04-11 // Chris Zwart // ‘Als gemeenschap zelf iets organiseren is geen geitenwollensokkenidee’

2024-05-03 // Marnix van der Scheer // Renovatieles in Pakhuis De Zwijger

2024-05-16 // Floor Demmendaal // Maak ruimte voor chaos

2024-05-29 // Bram Esser // Nachtmerrie in de polder

2024-05-29 // Podcast BTW Het College van B&D // Aflevering 1

2024-05-30 // Chris Zwart // In het huis van Beno Hofman is het voor altijd 1949

2024-06-06 // Peter Michiel Schaap // ‘Criticasters werden onze grootste fan,
omdat er nu echt naar mensen geluisterd werd’

2024-06-07 // Floor Demmendaal // Onthul het groene stadshart

2024-06-20 // Chris Zwart // ‘Alsje als opdrachtgever weet wat je wilt, kun je zinloze dingen overslaan’

2024-06-08 // Peter de Kan // Bordesscène

2024-06-10 // Mette Wijling // ‘Regels zijn er voor houvast, niet om ‘nee’ tegen te kunnen zeggen’

2024-07-16 // Podcast BTW Het College van B&T // Aflevering 2

2024-07-31 // Ben van der Meer & Michiel Van Driessche // Bouwmeesters voor Groningen

2024-08-14 // Mette Wijling // ‘Je zou de basis goed met elkaar moeten organiseren, daarboven mag de markt zijn werk doen’

2024-08-23 // Floor Demmendaal // Een hoopvol podium

2024-08-30 // Marnix van der Scheer // In memoriam: Tonnis Bouman

2024-10-11 // Sanne Wouda // Groninger Architectuurprijs 2024: dit zijn de winnaars

2024-10-17 // Karin Peeters // We moeten over én met de natuur in gesprek

2024-10-17 // Podcast BTW Het College van D&W // Aflevering 3

2024-10-24 // Chris Zwart // Groningen en skaters: it’s complicated – maar er bloeit iets op

2024-10-29 // Vakjury Architectuurprijs 2024 // Groninger Architectuurprijs 2024: het vakjuryrapport

2024-10-30 // Podcast Groninger Grond // Aflevering 1

2024-12-13 // Podcast BTW Het College van B&T // Aflevering 4